

БЪЛГАРСКА СБИРКА

списание за книжнина, исторически и обществени знания

ИЗЛАЗЯ ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА

НА

СТЕФАНА С. БОБЧЕВЪ.

ДЕСЕТА ГОДИШНИНА

1903.

„ПЕСЯ-ВЪРА“

А. П. Стоиловъ — Солунъ.

Нѣма друго животно, съ което традиционната словесность на славянитѣ да се отнася тъй несправедливо, както съ кучето. А знайно е, че то е най-старъ и вѣренъ другарь на човѣка и е играло важна роля въ примитивната цивилизация на човѣка. То неведнажъ го е спасявало отъ хищнитѣ звѣрове, а и днесъ още съ своята привързаностъ къмъ него не прѣстая да му оказва услугата си, като стражъ на стадото му, на кѣщата му, на самия него и пр., и на всичко това той е неблагодаренъ отъ него, понеже въ народната словесность често се трактува като символъ на подлостъ, на разваленъ характеръ, на омразенъ човѣкъ, на егоистъ и др. Достатъчно е да споменемъ отъ нашия народъ изрази, като „песя-вѣра“ или „кучешка вѣра“, „кучешки братъ“, „гиди песъ никакъвъ!“ и др. Явява се питане: защо това животно да се символизира тъй въ народната рѣчь, когато то е привързано на човѣка? На пръвъ погледъ между народната словесность и дѣйствителността изпъква противорѣчие; ала като прослѣдимъ развоя на това понятие, ще дойдемъ до заключение, че то е ново наслоение къмъ първичнитѣ човѣшки симпатии на кучето. Слѣд. възгледътъ въ народната словесность за кучето ни най-малко не иде да изтъкне неблагодарностъ на човѣка спрѣмо него, напротивъ въ легендитѣ, приказитѣ (сказаніята) тъй е обрисовано, щото виждаме, какъ то въ най-голѣмитѣ нужди се притича на помощъ на човѣка. Напр., когато Господь искалъ да вдигне цѣлия класъ на житото, кучето се помолило да му остави поне за него дѣлъ. Господь се смилилъ надъ него и оставилъ класа, който сега има житото. Ние се хранимъ отъ кучешкия дѣлъ¹⁾. Вънъ отъ това, познато е, каква важна роля кучето е играло въ религията на египтянитѣ, перситѣ, индуситѣ и др. (ор. А. *Wiedemann*, *Die Religion der alten Aegypter*, Münster, 1890. 96 сл.).

¹⁾ Съ тая легенда скоро ще се занимавамъ.

Несправедливата символизация на кучето иде отъ изреча „песя-вѣра“, който често се срѣща въ говоритѣ на българитѣ въ югозападна Македония, особно въ Прилѣпъ, Битоля, Охридъ, Дебъръ, Велесъ, Щипъ и др., а „кучешка вѣра“ — въ всички други български говори. Този изразъ се срѣща и между сърбохървати, и словенци, и руся, и поляци, и гърци, и нѣмци, и др., западноевропейскитѣ народи покрай обикнатия у тѣхъ, „песя кръвь“, който, доколкото съмъ слѣдилъ, у насъ не е познатъ.

За изреча „песя кръвь“ *Д-ръ Ив. Франко* даде освѣтления въ „Wisla“ VI т., 751 сл. Най-ранно свидѣтелство за него се срѣща отъ XIV в. въ „*gesta romanorum*“, където маджаритѣ, ненавистни на поляцитѣ и на други западноевропейски народи сж наречени „*progenies canina*“ (кучешко племе). Освѣнъ това въ традиционалната словесност на повечето западни народи твърдѣ рано се срѣща. щото произходътъ не само на маджаритѣ, но и на много други езически (варварски) народи да се приписва, че е отъ куче. Аналогиченъ примѣръ за това се срѣща у насъ за произхода на турцитѣ (Вж. *Т. Ецовъ*, въ „Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина“, XVI—XVII₂ 310—311 стр.). Въ срѣдновѣковната литература на Западъ е била обикнатата легендата за Атила, споредъ която за родоначалникъ на маджаритѣ се смѣталъ Атила, когото изобразявали като тѣхевъ господаръ съ кучешка глава. Отъ тукъ първоначално се появилъ проницеския приказъ у съседитѣ на маджаритѣ, като е билъ подкрѣпенъ съ вариацията на тая легенда, какъ маджаритѣ не можали да се погодятъ, кой да имъ стане кралъ, та затова рѣшили, когото на другия денъ сутринята намѣря пръвъ че дойде въ салона на изборното мѣсто, него да поставятъ, и какъ първо влѣзло куче, което и избрали за кралъ. За тия легенди се срѣщатъ вѣсти, споредъ г. Франко у Саксона Граматика, отъ когото сж минали у нѣмцитѣ въ XVI в. По тоя случай г. проф. Франко цитува: *Wolfgang Kirchbach* (Wendenmnuth, II. t. 36 с) и *Jan Pauli* (Schimpf und Ernst, 427 стр.) и др.

Въ друга студийка, подъ заглавие „*Psia krewi*“ i „*psia wiaga*“, обнародвана въ „*Łud*“, органъ на Львовското фолклорно дружество, I г. 1895 г. 115—119 стр. г. Ив. Франко се занимава съ произхода на „песя-вѣра“. Споредъ него, изразътъ „песя-вѣра“ е дошелъ въ нашата народна поезия и

въ тая на казанитѣ славянски народи посрѣдствомъ прѣписи на византийски черковни хроники и легенди отъ X и XI в. съ името на арменския еретикъ Сергей. Арменцитѣ постятъ само първата седмица на великитѣ пости, и този постъ наричатъ „Агсуиѳион“. Византийскитѣ легенди разправятъ за тоя постъ слѣдното :

„Между арменцитѣ билъ еретикътъ Сергей, който ималъ куче подъ име „Агсуиѳ“, то било научено отъ него да извѣстява въ всѣко село прѣдварително дахождането му: щомъ се явило въ нѣкое село, послѣдователитѣ на Сергей изведнажъ се събирали и отивали му на прѣчекъ. Еднажъ Агсуиѳ, отивайки за едно село, било удавено отъ единъ влѣкъ, който го изѣлъ. Когато Сергей пристигналъ въ селото, обадили му, че вѣрното му куче не е дохождало. Тогава Сергей пратилъ хора да го дирятъ; намѣрили само коститѣ му. Сергей отъ жаль за кучето си постилъ цѣла седмица, и отъ тогава се наредилъ постъ у арменцитѣ по една седмица всѣка година на всичкитѣ пости“.

Тая легенда изцѣло била прѣвеждана въ черковнитѣ устави както и въ манастирскитѣ кодекси изпърво у византийцитѣ, сѣтиѣ у българитѣ. Въ нашата книжнина се срѣща тая легенда прѣвъ XII в. въ животописа на Илариона, Мегленски епископъ. Отъ тоя животописъ заимствуватъ приказа за кучето Агсуиѳ тѣи нареченитѣ хронографи, сир. компилации на разни исторически повѣсти отъ сътворението на свѣта, та до съврѣмenni събития. Отъ нашата книжнина посрѣдствомъ прѣписи минала легендата у руситѣ, сѣрбитѣ, а отъ тѣхъ у другитѣ славянски народи. Въ руската книжнина г. Франко намѣри три рѣкописа отъ XVI, XVII и XVIII в., прѣписани отъ срѣднобългарски рѣкописи, главно по житието на Илариона Мегленски (вж. „Житіе и Слово,“ III 479—473 стр). У сѣрбитѣ тоже подъ влияние на Илариона или хронографитѣ се срѣща това вѣрване въ типика (устава) на св. Сава.

Понеже тоя приказъ се срѣща въ черковната книжнина, естествено е, че той е билъ разпространяванъ главно отъ духовенството между народа за подкрѣпа на православната вѣра, а противъ иновѣрцитѣ, то се е образувалъ израза „песя-вѣра,“ или „кучешка вѣра“ отпърво по адресъ на арменцитѣ, послѣ на турцитѣ и въобще на друговѣрцитѣ. А извѣстно е, какво влияние е указала черковната книжнина на народнитѣ умо-творения, та за това ни най-малко не е странно, какъ се е

появило това понятие, толкозъ повече че имаме за него твърди ранни съобщения.

И тъй рефлексъ отъ наведения приказъ е изразътъ „песа-вѣра,“ който изпърво се появилъ у насъ, сетнѣ миналъ у руси, сѣрби, хървати, словенци; отъ руситѣ го заематъ поляцитѣ. Въ XVII и XVIII в. прѣзъ разгара на най-голъмия антагонизмъ между православни и католици, послѣднитѣ ругателно наричали православнитѣ „песа-вѣра,“ а тѣ имъ отвръщали съ сжщото. Отъ тукъ си води началото руската по-словица „лахъ (полякъ), жидъ и собакъ, то вѣра еднака“.
